

наукометричної бази Scopus. На подальших етапах дослідження, яке здійснюється в межах наукової теми відділу АТР Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, планується розширити вибірку шляхом залучення даних інших наукометричних баз, зокрема Web of Science, CNKI.

Література:

1. Análise bibliométrica: revisão de literatura e proposta de framework metodológico em 12 passos / M. S. Celestino et al. *ARACÊ*. 2024. Vol. 6, no. 4. P. 13421–13446. URL: <https://doi.org/10.56238/arev6n4-146> (date of access: 17.11.2025).
2. Document search results. *Scopus*. URL: <https://www.scopus.com/results/results> (date of access: 13.11.2025).
3. Guidelines for Bibliometric-Systematic Literature Reviews: 10 steps to combine analysis, synthesis and theory development / G. Marzi et al. *International Journal of Management Reviews*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/ijmr.12381> (date of access: 10.11.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-17>

Степанова О. В.

ORCID: 0000-0001-5502-995X

доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу публічних фінансів
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна

АДАПТАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ ДО НОВОЇ ГЕОЕКОНОМІЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Ключові слова: економіка Китаю, бюджетна політика, глобальна конфронтація, торговельні війни, технологічна самодостатність Китаю, бюджетний дефіцит, нова індустріалізація, нові виробничі сили.

Протягом останніх чотирьох десятиліть бюджетна політика Китаю була спрямована передусім на забезпечення експортно-орієнтованої економічної моделі розвитку Китаю і передбачала застосування комплексної системи державних фінансових механізмів підтримки

виробників-експортерів у традиційних галузях економічної діяльності. Проте, нова геоекономічна реальність, що характеризується прискоренням геоекономічної конфронтації, посиленням торговельних війн, виробничою фрагментацією та кардинальною зміною глобальних ланцюгів поставок, обумовлює трансформацію як моделі економічного розвитку Китаю в цілому, так і бюджетної політики зокрема. Інтенсифікація геоекономічних загострень актуалізує вимогу до всебічного та безперервного аналізу поточних тенденцій та їхнього впливу на подальший розвиток як окремих країн, так і глобальної економіки.

Незважаючи на зростання зовнішньої торгівлі Китаю за січень-жовтень 2025 року на 3,6 % [1], порівняно з аналогічним періодом 2024 року та зростання експорту на 6,2%, відбулося посилення тиску на китайську економіку ескалації геоекономічного протистояння. Найбільше зростання відбулося у сфері експорту високотехнологічних товарів (на 15%), а також машин та електричної продукції (на 8,7%). Імпорт Китаю за цей період майже не змінився проти відповідного періоду минулого року, проте, в його структурі спостерігалось зростання імпорту високотехнологічних товарів на 10%, а також збільшення імпорту сільськогосподарської продукції на 6,4%. Експорт Китаю за січень-жовтень 2025 року значно перевищив імпорт, забезпечивши позитивне сальдо 978 млрд дол. США, що свідчить про ефективну політику Китаю щодо диверсифікації торгових потоків, а також зміну акценту на експорт високотехнологічних товарів (електромобілів, літій-іонних акумуляторів, фотоелектричної продукції). Відповідно до середньострокового п'ятирічного плану Китаю [2], у тому числі ці види високотехнологічних товарів, мають стати одними з основних драйверів економічного зростання високої якості та замінити традиційні драйвери економічного розвитку.

Внаслідок посилення конкурентно-конфліктних тенденцій, частка США в загальній структурі зовнішньої торгівлі Китаю у 2025 році продовжує знижуватися. Експорт з Китаю до США за період за січень-жовтень 2025 року зменшився на 17,8% або приблизно на 423 млрд.дол.США [3]. Імпорт зі США до Китаю зменшився на 12,6 % або приблизно на 110 млрд.дол.США. Натомість, протягом означеного періоду 2025 року відбулася диверсифікація зовнішньої торгівлі Китаю та її часткова переорієнтація на країни ASEAN (зростання на 9,1%), країни Латинської Америки (на 5%), країни ЄС (на 4,5%) та країни, що входять до Ініціативи «Пояс та Шлях» (на 5,9%). Загальне зростання експорту з Китаю до країн Латинської Америки передусім відбулося за рахунок вагомого збільшення експорту електромобілів, машин та електроніки, попри впровадження локальних тарифів (наприклад, у

Бразилії на електромобілі). Зростання імпорту Китаю з Латинської Америки відбулося за рахунок збільшення закупівлі сої, міді, нафти та літію.

Отже, в умовах загострення структурних диспропорцій у світовій економіці та системної економічної конфронтації між центрами сили, орієнтація на зростання зовнішнього попиту втрачає надійність як базового фактору економічного зростання Китаю. Це стало стимулом для подальшого прискорення нової індустріалізації з метою забезпечення технологічної самодостатності Китаю, як підґрунтя для формування моделі економічного зростання високої якості. Макроекономічна динаміка протягом перших трьох кварталів 2025 року залишалася позитивною та ВВП Китаю збільшився на 5,2 % порівняно з відповідними періодом 2024 року. Проте, це не дозволило суттєво збільшити бюджетні надходження, які зросли за означений період на 0,5%[4], у тому числі податкові надходження збільшились на 0,7%, а неподаткові зменшились на 0,4 % внаслідок тиску кризи нерухомості та зменшення обсягів продажу прав на землю. При цьому, бюджетні витрати збільшились на 3,1 % за аналізований період, зокрема державного бюджету на 7,3%, а місцевих бюджетів на 2,4%.

У 2025 році поглиблюються структурні зміщення в бюджетній політиці Китаю в бік експансіоністського фінансування технологічної самодостатності Китаю в умовах реалізації США політики «малий двір, високий паркан» (small yard, high fence)[5] з обмеження доступу та застосування жорсткого контролю технологічних інновацій в стратегічних секторах, а також впровадження нових бар'єрів доступу Китаю до таких технологій, зокрема у сфері напівпровідників, штучного інтелекту та програмного забезпечення.

Експансіоністська бюджетна політика стимулювала зростання ВВП протягом 2025 року, яка також передбачала розширення фіскального простору шляхом збільшення дефіциту бюджету до 4% ВВП[6] для фінансування пріоритетів нової індустріалізації, подолання зовнішніх шоків та внутрішніх викликів. Крім того, в Китаї у 2025 році збільшено випуск довгострокових спеціальних казначейських облігацій обсягом близько 182 млрд.дол.США, що на 42 млрд.дол.США більше, ніж у 2024 році. З цих коштів 112 млрд.дол.США (на 14,06 млрд.дол.США більше ніж роком раніше), зарезервовано для фінансування програм та заходів нової індустріалізації, до яких зокрема включені програми модернізації та оновлення промислового обладнання.

Фіскальний імпульс здійснює позитивний вплив на економічне зростання Китаю ще з середини 2023 року, компенсуючи декаплінг[7], а також «тарифний шок» з боку США у 2025 році стимулюючи при цьому економічне зростання.

Аналіз тенденцій та структури витрат національного бюджету Китаю дозволяють зробити висновок про збільшення витрат на фінансування науки та технологій на 6,5% та на освіту на 5,4% протягом трьох кварталів 2025 року[8]. Ці бюджетні витрати також будуть спрямовані на адресну підтримку ключових напрямів нової індустріалізації, у тому числі проекту «Науково-технічні інновації 2030 – Великий проект», що передбачають стимулювання наукових розробок інтегральних схем та штучного інтелекту. У цілому, у 2024 році витрати на НДДКР вперше досягли 506,7 млрд.дол.США[9]. З метою забезпечення технологічної самодостатності в Китаї також здійснюється податкове кредитування та надання податкових пільг для високотехнологічних компаній, особливо тих, які забезпечують імпортозаміщення. Крім того, створені державні інвестиційні фонди, які здійснюють підтримку задач нової індустріалізації. Так, наприклад, фінансування наукових розробок інтегральних схем та штучного інтелекту здійснюється в Китаї з різних джерел, у тому числі через Національний фонд промисловості інтегральних схем (фаза III) та через програму «AI +».

Отже, адаптація бюджетної політики Китаю до нових геоекономічних загострень здійснюється передусім шляхом посилення «внутрішньої циркуляції», зокрема, бюджетного фінансування забезпечення технологічного суверенітету Китаю, з орієнтацією на формування нових продуктивних сил; бюджетного стимулювання внутрішнього споживання; інтеграції інфраструктурного розвитку із задачами нової індустріалізації; фіскальної підтримки зеленого переходу; забезпечення торгової стійкості на державному та місцевому рівнях. Важливою стратегією залишається бюджетна підтримка зростання глобальної конкурентоспроможності китайських товарів, послуг, інвестицій та забезпечення безперебійної «зовнішньої циркуляції». Однак, реалізація бюджетної політики Китаю знаходиться під тиском додаткових викликів, основними серед яких є: поглиблення ескалації геоекономічної конфронтації; недостатня активність внутрішнього попиту та регіональні дисбаланси економічного розвитку; масштабне фінансове стимулювання розвитку нової індустріалізації здійснює тиск на бюджетні витрати, а також заміщує в структурі витрат соціальні та інші потреби; демографічний перехід та зростання торгового навантаження на економіку та бюджет.

Література:

1. General Administration of Customs of the People's Republic of China. (2025). *China's Total Export & Import Values, Oct 2025*. URL: <https://english.customs.gov.cn/Statics/2f9ea07f-4d50-4716-9a48-6a0851ec5e0c.html>

2. Recommendations of the Central Committee of the Communist Party of China for Formulating the 15th Five-Year Plan for National Economic and Social Development. Beijing, 23 Oct 2025. URL: <https://english.news.cn/20251028/efbfd0c774fd4b1c8daeb741c0351431/c.html>

3. General Administration of Customs of the People's Republic of China (2025). China's Total Export & Import Values by Country/Region, Oct 2025. URL: <https://english.customs.gov.cn/Statics/d25ec4dc-01d8-4529-bc97-ccd4f790d9e.html>

4. 2025年前三季度财政收支情况。国库司。URL: https://gks.mof.gov.cn/tongjishuju/202510/t20251017_3974400.htm

5. U.S. Department of Commerce, Bureau of Industry and Security (2024). “Small Yard, High Fence” and China's Policy of Military-Civil Fusion. URL: <https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/compliance-training/3472-china-brief-2024-03-14-update-china-brief-final-rpd-ken-v2-w-occ/file>

6. Report on the execution of the Central and Local Budgets for 2024 and on the Draft of Central and Local Budgets for 2025. *Ministry of Finance of the People's Republic of China*. 2025. March 13. URL: https://english.www.gov.cn/news/202503/13/content_WS67d2d817c6d0868f4e8f0c89.html

7. García-Herrero, A., Xu, J. *The Chinese economy: stimulus without rebalancing*. Brussels: Bruegel, 26 Aug. 2025. URL: <https://www.bruegel.org/analysis/chinese-economy-stimulus-without-rebalancing>

8. 2025年前三季度财政收支情况。国库司。URL: https://gks.mof.gov.cn/tongjishuju/202510/t20251017_3974400.htm

9. Chinese sci-tech minister outlines innovation plans for 2026-2030 period. Xinhua. 24 Oct. 2025. URL: https://english.www.gov.cn/news/202510/24/content_WS68fb6f9bc6d00ca5f9a07016.html?utm_source=chatgpt.com